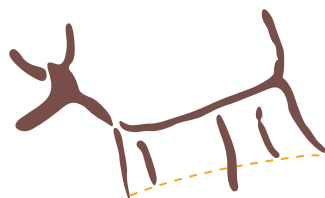


6

DĚJEPIS

o stupeň výš



PRACOVNÍ UČEBNICE PRO 6. ROČNÍK
základních škol a víceletých gymnázií

FRAUS Klett

OBSAH

Úvod do dějepisu

- Rvačka ve školní jídelně: Který žák si začal? ?
Agent bez minulosti: Jak se liší minulost a historie? ?

Pravěk

- Evoluce: Jak by měl správně vypadat obrázek evoluce? ?
Doba kamenná: Co bylo nemožné ve starší době kamenné? ?
Trojhrob: Jaké tajemství skrývá pravěký hrob? ?
Ötzi: Co se stalo Ötzimu? ?

Starověké civilizace

- Egypt: Proč vznikl starověký Egypt? ?
Indie: Proč se rozpadla starověká Indie? ?
Mezopotámie: Proč byly starověké státy odolné? ?
Přechod k zemědělství: Co nečekaného přineslo zemědělství? ?

Antické Řecko

- Athény: Jak v Athénách chápali demokracii? ?
Sparta: Proč byli Sparťané drsnější? ?
Thermopyly: Proč se neshodli na počtu Peršanů? ?
Olympiáda: Jak lidé v různých dobách vnímali olympiádu? ?

Antický Řím

- Římská republika: Podoba se římská republika té naší? ?
Krise republiky: Proč nastala krize římské republiky? ?
Císařství: Co císař republiky vzal a co jí nechal? ?
Rozpad říše ?

1.

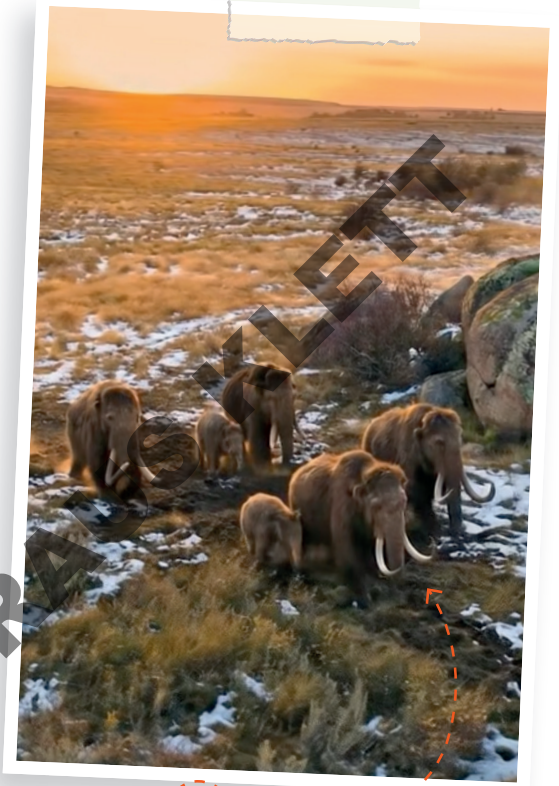
PRAVĚK

Neandertálské stopy

Dnes víme, že neandertálci se před více než 100 000 lety začali křížit s *Homo sapiens*. To umožnilo moderním lidem lépe se přizpůsobit nepříznivým přírodním podmínkám, zejména v chladné Evropě, kam z Afriky doputovali. Později ale nálezy kosterních pozůstatků neandertálců scházejí. Proč? Na to existuje několik teorií:

- Byli vyvražďeni moderními lidmi.
- Byli více náchylní k nemocem.
- Výbuch sopky Toba v Asii před 73 000 lety, který způsobil prudké ochlazení.

DNA analýzy zjistily, že každý z nás má v sobě 1–4 % neandertálských genů. Evropu však nakonec plně osídlili až *Homo sapiens*.



Lov na mamuta

Jak ulovit mamuta?

Teorie o lovu mamutů do předem vykopaných obrovských jam je historický mýtus. Vykopat tak velkou jámu bylo ve stále zmrzlé půdě (**permafrostu**) s dostupnými nástroji nemožné. Lovci by ani neměli jistotu, že mamut do jámy spadne a neprojde třeba o pár metrů vedle. Mnohem lepší bylo společnými silami celé tlupy (včetně žen a dětí) odehnat jedno zvíře od stáda a pak ho pomocí oštěpů a kopí s kamennými hroty skolit. Lovci si většinou vybírali mláďata nebo naopak starší či nemocné jedince, kteří byli snadnější kořistí.

Bohatství z pryskyřice

Před zhruba 50–35 miliony let rostl na pobřeží Baltského moře pamodřín, dnes vymřelý druh jehličnanu, jehož porosty byly masivně spláchnuty mořem či řekami. Pryskyřice těchto jehličnanů se tak po následující dlouhé miliony let ukládala ve vrstvách bez přístupu vzduchu a postupně **fosilizovala**, tedy jednoduše řečeno – zkameněla. A tak vznikl **jantar**. Od pravěku byl jantar pro svou průhlednou zlatavou barvu nesmírně oblíben pro výrobu šperků.

CO JIŽ VÍTE

O LIDECH V PRAVĚKU?

1. PŘEČTĚTE SI ÚRYVKY Z KNIHY EDUARDA ŠTORCHA *LOVCI MAMUTŮ* (2020; různé úryvky).

Slunce stojí nad nejvyšším vrcholem pavlovského horského hřebene a koupá své mírné teplé paprsky v lesklých vodách veliké nížiny.

Na návrší mezi Dyjí a horským hřebenem si hraje houfec nahých dětí.

Kopčem je synek tlupy jako Veverčák, Brouček... Každé děcko je v ochraně celé tlupy a to platí víc, nežli kdyby patřilo jedinému muži.

Ženy zašly až k řece na mladé pupeny orobince a jiných bahenních rostlin. Po chvíli za nimi přiběhly i ostatní dívky a také trhaly zeleninu pro vytrávení.

Njan si vyřezával z mamutího klu figurku. Pak ji dal vypálit do ohniště... Bude mít nyní ženu stále doma, nikdy nebude sám.

- a) Jak si představuješ lidi v pravěku? Odkud se vzali? Jak se živili? Jak přemýšleli? Jaký byl jejich život celkově?

.....

.....

.....

.....

- b) Popiš své myšlenky spolužákovi a vyslechni si jeho.

- c) Sdílej své myšlenky se třídou.

2. DOPIŠ DO NÁKRESU, CO SI SPOJUJEŠ S JEDNOTLIVÝMI OBLASTMI.



JEDNOTNÝ ZÁPIS

1.

Pravěk je nejstarší období lidských dějin, ve kterém jsme se my lidé vyvinuli. V nejstarší části pravěku (**starší doba kamenná**) lidé ještě neznali písmo, ale zanechali po sobě nástroje, zbraně a kosti (**artefakty**)

Během pravěku se člověk vyvinul (vývoj = **evoluce**). Vývoj nebyl jednoduchý, existovalo více druhů člověka. Například **homo erectus**, který využíval oheň. Žil už před dvěma miliony let. Anebo **neander-tálec**, mohutný druh člověka, přizpůsobený životu ve studeném podnebí (400 000–40 000 př. n. l).

Z celého lidského rodu nakonec přežil jen jediný druh. My, **homo sapiens** (člověk rozumný), jsme se vyvinuli v Africe před 200 000 lety.

Náš rod se rozšířil po celém světě, protože byl schopen se zabydlet v různých prostředích (přizpůsobení prostředí = **adaptace**). Co to umožnilo?

Zdokonalili jsme se ve shánění jídla jako lovci a sběrači. Vyvinuli jsme nové technologie (např. luk a šípy). Naučili jsme se využívat oheň. To vše přispělo k dalšímu zdokonalování našeho mozku. Začali jsme být schopni představovat si budoucnost a různě si vysvětlovat věci kolem nás.

Život v pravěku zkoumají vědci, kteří se nazývají **archeologové**.

Od lidí v pravěku se můžeme opravdu hodně naučit!

Zahraješ si na archeologa. Budeš pokládat **hypotézy** (domněnky, co se v pravěku asi stalo). Pak budeš hledat důkazy svých domněnek. Nakonec navrhneš **teorie** (vědecké vysvětlení podložené důkazy).

MOJE POZNÁMKY:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



Učím se odkrývat, co se stalo v minulosti + přemýšlím o tom, jak si tuto minulost lidé vykládají.

CO SE MÁM NAUČIT:

 <p>Jak to bylo? Byl s námi včera Karel v jídelně?</p>	 <p>Urcím, co bylo v minulosti nemožné.</p> <p>12.00</p>	 <p>Rozliším, co bylo v minulosti možné a nemožné.</p>	 <p>Rozliším, co bylo v minulosti možné, nemožné a jisté.</p> <p>12.30</p>	 <p>Vyberu nejlepší vysvětlení, co se stalo v minulosti. Doložím pomocí alespoň jednoho zdroje, že moje vysvětlení dává smysl.</p>
<p>Karel včera s námi nemohl být v jídelně. V poledne měl zubaře.</p>	<p>Karel včera s námi nemohl být v jídelně. V poledne měl zubaře.</p>	<p>Je možné, že byl Karel ve škole dopoledne, než odešel k zubaři. Ale není možné, že byl v jídelně.</p>	<p>Karel možná byl ve škole. Ale je nemožné, aby byl v jídelně. Jsem si jistý, že mi psal SMS.</p>	<p>Karel včera v jídelně nebyl. Uvařila mu jeho babička. Říká to Karlův bratr z 8.C.</p>

TRÉNUJI NA LEKCI:

EVOLUCE



výběr z různých
správných odpovědí
0 • 1 • 2 • 3 body

ŽIVOT LIDÍ



výběr z různých
správných odpovědí
0 • 1 • 2 • 3 body

TROJHROB



výběr z různých
správných odpovědí
0 • 1 • 2 • 3 body

ÖTZI



otevřená odpověď
(„vyprávění“)
0 • 1 • 2 • 3 body

JAK SE MI LEKCE ZDÁŘILA:

NA JAKÉ JSEM ÚROVNI V ZÁVĚREČNÉM TESTU:

Ve druhém online testu si ověříš, jestli umíš vysvětlit, proč lidé vyprávějí stejnou událost různě a jaký je rozdíl mezi minulostí a historií – úroveň tvého vysvětlení ti napoví výsledný počet bodů z testu, který si prosím zaznamenej do tabulky výše.

Učím se rozumět pojmům, které souvisí s pravěkem.

VÝZNAM POJMŮ	TEST NA POJMY		KONZULTACE
	ROZPOZNÁNÍ Spojím pojem a jeho význam (třeba v kvízu), ale zatím mu úplně nerozumím.	POROZUMĚNÍ Rozumím tomu, co pojem znamená, a to i v novém tématu.	
EVOLUCE	Postupný vývoj živých bytostí.		VYSVĚTLENÍ Dokážu pojem vysvětlit svými slovy, uvést příklad.
ADAPTACE	Přizpůsobení se prostředí.		
ARTEFAKT	Předmět z minulosti vyrobený člověkem.		
PRAVĚK	Nejstarší období lidstva bez písma.		
STARŠÍ DOBA KAMENNÁ	Lidé loví, sbírají, stěhují se za potravou. Cizím slovem „paleolit“.		
HOMO ERECTUS	První člověk vzpřímený; naučil se využívat oheň.		
HOMO SAPIENS	Člověk rozumný – myslí, mluví, tvoří, plánuje		
NEANDRTÁLEC	Silný člověk z doby ledové, už vymřel.		
HYPOTÉZA	Odhad, který vědec ověřuje důkazy.		
TEORIE	Vědecké vysvětlení podložené důkazy a pozorováním.		

Na konci bloku si v online testu zhodnotíme, jak jsi zvládl pojmy. Svě výsledky (úroveň zvládnutí) si zapíšeš do tabulky výše.



EVOLUCE



Jak by měl správně vypadat obrázek evoluce?

- PŘIŘAĎTE NÁSLEDUJÍCÍ POJMY K DEFINICÍM: EVOLUCE, ADAPTACE, HOMO ERECTUS, NEANDERTÁLEC, HYPOTÉZA, HOMO SAPIENS.**

EVOLUCE

Druh člověka, který se jako první naučil chodit vzpřímeně a používal oheň.

Přizpůsobení organismu prostředí, aby v něm lépe přežil.

NEANDERTÁLEC

Latinsky člověk rozumný. Umí přemýšlet, mluvit, učit se a tvořit. Objevil se v Africe asi před 200 000 lety a postupně se rozšířil do celého světa.

HYPOTÉZA

Postupná změna a vývoj organismů v čase díky adaptacím.

ADAPTACE

Vyhynulý druh člověka, který žil v Evropě a měl silnou postavu.

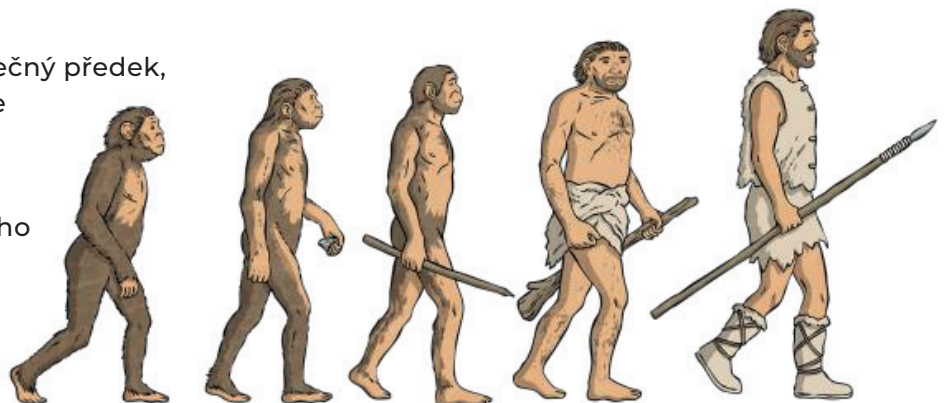
HOMO ERECTUS

Odhad nebo domněnka, kterou vědec stanoví na základě dostupných informací a následně ji ověřuje.

HOMO SAPIENS

- PROHLÉDNĚTE SI OBRAZOVÝ ZDROJ, KTERÝ UKAZUJE, JAK JE EVOLUCE ZOBRAZENA V NĚKTERÝCH UČEBNÍCÍCH (UČEBNICE PŘÍRODOPIS 8, NAKLADATELSTVÍ FRAUS 2006). VYBERTE, CO VÁM CHCE OBRÁZEK ŘÍCT O EVOLUCI, SPRÁVNÝCH MŮŽE BÝT VÍCE MOŽNOSTÍ.**

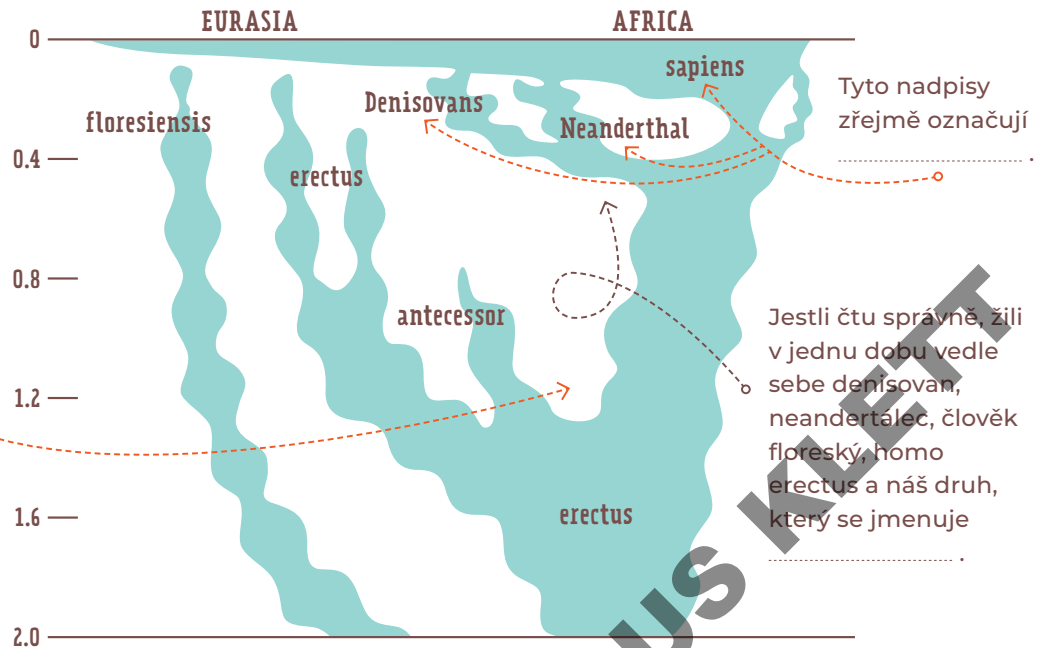
- Ze společného opičího předka vznikl přímo (= lineárně) náš druh homo sapiens (člověk rozumný).
- Vývoj byl jednoduchý, máme jeden druh člověka, který se vyvíjel postupně ze společného předka.
- Na začátku byl jeden společný předek, ze kterého se vyvinulo více druhů lidí.
- Všichni dnešní lidé jsou potomci společného opičího předka. Vyvinuli jsme se ze zvířat.



3a) PROHLÉDNĚTE SI OBRAZOVÝ ZDROJ KTERÝ UKAZUJE SCHÉMA VÝVOJE ČLOVĚKA, A DOPLŇTE NÁVODNÉ POPISKY.

Tato čísla ukazují časovou osu. Nebude se jednat o roky ani o tisíce let, ale o let.

Tady to vypadá, jako by se z jednoho druhu člověka jménem homo erectus vyvinulo více



Tyto nadpisy zřejmě označují

Jestli čtu správně, žili v jednu dobu vedle sebe denisovan, neandertálec, člověk floreský, homo erectus a náš druh, který se jmenuje

3b) NYNÍ SI PŘEČTĚTE TEXTOVÉ ZDROJE. ROZLIŠTE, CO ŘÍKÁ SOUČASNÝ VĚDECKÝ VÝZKUM A CO ŘÍKÁ OBRÁZEK V UČEBNICI.

TEXT 1

Strom evoluce byl dřív krásně jednoduchý. Člověk zručný se měl vyvinout v člověka vzpřímeného, ten v neandertálce, ten v moderního člověka... Jenže takto jednoduše evoluce neproběhla. Ve skutečnosti vzniklo mnoho poddruhů rodu Homo, které zanikly a v žádný další se nevyvinuly. Zároveň také víme, že v jednu dobu žilo na světě několik druhů předchůdců člověka současně. Homo erectus tak pravděpodobně v jednu chvíli žil současně s modernějšími druhy člověka, které se z něj vyvinuly, a to s neandertálci, denisovany i moderním člověkem.

(zdroj: archeolog Jaroslav Novotný)

TEXT 2

„Předkem člověka floreského nebyl homo erectus, jak zněla doposud nejprosažavější hypotéza. Spíše jde o bratrance Homo habilis. Člověk floreský se vyvinul v Africe a nějakým způsobem migroval do Indonésie na Flores, kde žil ještě před 50 000 lety. Člověk floreský byl od současného člověka mnohem vzdálenější, než jsme si my vědci zatím mysleli; od naší vývojové větve se oddělil již velmi dávno – přibližně před 1,75 miliony lety.“

(zdroj: Záhadní hobiti z ostrova Flores nebyli příbuzní lidí, prokázal výzkum, ČT, 2017)

Různé druhy předků člověka a jeho příbuzných žili na planetě Zemi ve stejném časovém období vedle sebe.

učebnice • vědci

Z opice se stává plynule homo sapiens – vždy byl jenom jeden druh.

učebnice • vědci

Existují souběžné a vedlejší (slepé) vývojové větve.

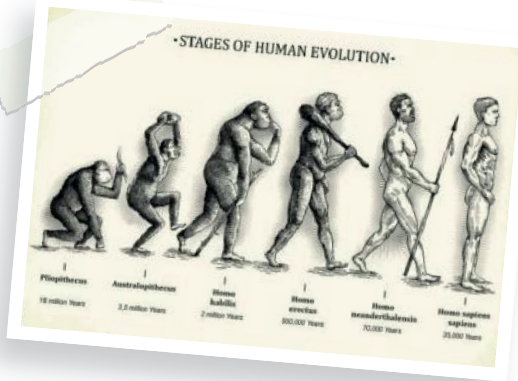
učebnice • vědci

Z člověka zručného se vyvinul člověk vzpřímený, ten v neandrtálce a ten v moderního člověka.

učebnice • vědci



VYBER OBRÁZKY EVOLUCE, KTERÉ JSOU NEMOŽNÉ A ODPORUJÍ SOUČASNÉMU VĚDECKÉMU VÝZKUMU.

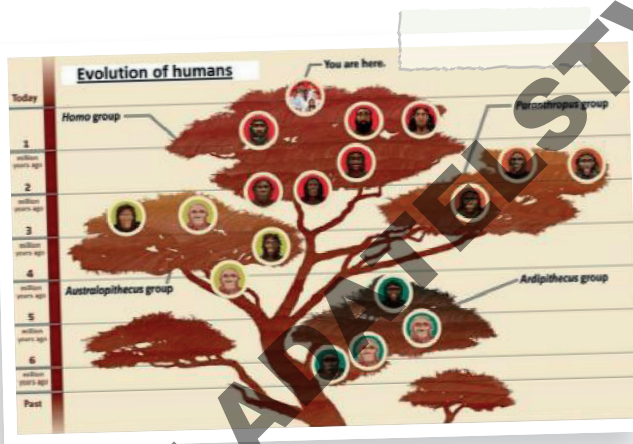


←-----○ Homo sapiens, dnešní člověk, se vyvinul postupně přímo z jednoho opičího předka. Linie jde přímo: homo habilis – homo erectus – neandertálec a poslední je dnešní člověk homo sapiens.

MOŽNÉ • NEMOŽNÉ

V každém časovém období (schůdky) ○-----> byl jenom jeden odlišný druh člověka, který se vyvíjel postupně. Během určitého období žil na celé planetě jenom jeden vývojový druh člověka.

MOŽNÉ • NEMOŽNÉ

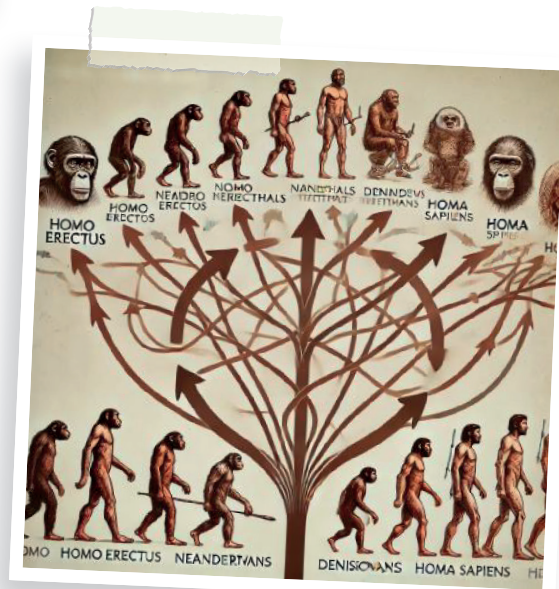


←-----○ Byly doby, kdy žilo více druhů člověka vedle sebe ve stejný čas. Mohli se setkat homo sapiens, neandertálci, denisované a potenciálně ještě přežívající homo erectus.

MOŽNÉ • NEMOŽNÉ

Rozvětvená struktura diagramu ○-----> ukazuje, že různé druhy lidí žili dlouhou dobu vedle sebe. Nebylo to tak, že by existoval jenom jeden druh člověka, který se vyvinul přímo z jednoho předka.

MOŽNÉ • NEMOŽNÉ





NAVRHNI SVŮJ VLASTNÍ OBRÁZEK, KTERÝ BY MĚL BÝT SPRÁVNĚ V UČEBNÍCH.

NAKLADATELSTVÍ FRAUS KLETT

1.

EVOLUCE



evoluce

adaptace

homo erectus

neandertálec

hypotéza

homo sapiens